

Handleiding bij de lessenserie

schrijf*stijl*

INHOUD DOCENTENHANDLEIDING

Algemene informatie	3
Opbouw per hoofdstuk	5
Hoofdstuk 1	6
Hoofdstuk 2 (vwo-versie)	7
Hoofdstuk 2 (havoversie)	8
Hoofdstuk 3	9
Hoofdstuk 4	10
Hoofdstuk 5	11
Hoofdstuk 6	12
Hoofdstuk 7	13
Hoofdstuk 8	15

ALGEMENE INFORMATIE

Alle hoofdstukken zijn op dezelfde manier opgebouwd:

- Inleiding en introductie-opdracht
- Theorie
- Verwerkingsopdrachten (2, 3 of 4)
- Schrijfdossieropdracht
- Samenvatting hoofdstuk: schrijfstrategie(ën)

Ieder hoofdstuk is geschreven voor een les van ongeveer 50 minuten. De lessen zitten behoorlijk vol, de slotopdrachten van iedere les (de dossieropdrachten) zullen grotendeels thuis gemaakt worden. Alleen deze slotopdracht maken de leerlingen digitaal, bij de andere opdrachten (de introductie-opdrachten en verwerkingsopdrachten) schrijven ze in de syllabus (bij elke opdracht staan schrijflijtjes). Hiervoor hebben we verschillende redenen:

- Uit lesobservaties blijkt dat iPads, notebooks of mobieltjes ook een bron van afleiding zijn. Voor, tijdens of na een opdracht gaan sommige leerlingen appen, surfen of een spelletje spelen.
- Een vaste structuur geeft houvast. Alle theorie en alle gemaakte opdrachten komen zo bij elkaar te staan.
- De dossieropdrachten (gericht op begrijpen, toepassen, analyseren, evalueren) worden duidelijk onderscheiden van de verwerkingsopdrachten (gericht op toepassen, evalueren en creëren).

Na evaluatie en lesbezoek van de concept-lessenserie blijkt de borging van nieuwe kennis en vaardigheden een cruciaal element te zijn. Deze borging is in de nieuwe lessenserie versterkt. De stijlstrategieën en schrijfdossier-opdrachten spelen hierbij een belangrijke rol. Ieder hoofdstuk eindigt met een stijlstrategie of twee strategieën. Deze strategieën vormt dus ook steeds het lesdoel, waaraan in de inleiding van het hoofdstuk wordt gerefereerd. De leerlingen kunnen voor elke strategie uitlegfilmpjes bekijken op YouTube (de taal meester). Handig om er enkele te laten zien in de les, maar als er geen tijd voor is, is een verwijzing naar de filmpjes voldoende. De leerlingen kunnen ze ook zelfstandig bekijken.

De schrijfdossieropdrachten vormen steeds *the proof of the pudding*: dan laten de leerlingen zien of en hoe ze de stijlstrategie kunnen toepassen. De les daarna komt de docent bij de introductiebespreking aan de hand van leerlingenteksten terug op de eerdere strategie. De docent evalueert klassikaal het gebruik van de strategie.

Het kan dus nodig zijn om tussen iedere schrijfstijlles een andere les te plannen, zodat de leerlingen voldoende tijd hebben om de schrijfdossieropdracht in te leveren. Bij ieder hoofdstuk hoort een schrijfdossier-opdracht:

1. Twee verschillende mailtjes aan de schoolleiding (strategie 1, 2)
2. Een korte informerende / betogende tekst (strategie 3, 4)
3. Een ikje (strategie 5)
4. Een reflectie op eigen schrijfwerk

5. Twee alinea's van een wedstrijdverslag of recensie (strategie 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8)
6. Twee alinea's van een column (strategie 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9)
7. Een marktplaatsadvertentie of een korte toespraak (2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10)
8. Het verbeteren van een motivatietekst (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10)

Al met al is het een 'volle' lessenserie met na iedere les huiswerk. De schrijfdossier-opdrachten 2 en 4 kunnen zo nodig worden overgeslagen. Op die manier ontstaat er meer ruimte voor verwerking van de theorie en voor gesprekken in de klas over taal. In dat geval bevat het dossier uiteindelijk zes of zeven (korte) schrijfteksten.

Praktische zaken, cijfergeving

De schrijfdossier-opdrachten worden digitaal gemaakt op iPad, computer, mobieltje. Per hoofdstuk leveren ongeveer vier leerlingen de opdracht digitaal in, zodat de docent leerlingmateriaal heeft voor de introductiebespreking van de volgende les. Inleveren kan via een onderwijsplatform (it's learning, magister), of je kunt er een g-mailadres voor aanmaken, waar leerlingen hun opdracht naartoe kunnen mailen. Het is belangrijk om deze praktische kwestie voor de eerste les geregeld te hebben.

Aan het eind leveren de leerlingen een compleet dossier in. Aan het begin van de module moeten de leerlingen duidelijkheid krijgen of en hoe het dossier meetelt en of er een kennistoets volgt of juist niet.

OPBOUW PER HOOFDSTUK

Opstarten, inleiding en introductie - ongeveer 15 minuten

De les begint doorgaans met een terugkoppeling van de vorige les. De docent bespreekt aan de hand van de ingeleverde leerlingenteksten (schrijfdossier-opdrachten) de interessante formuleringen en de effecten daarvan.

Vervolgens kan de docent tijdens de bespreking een nieuwe stijlkwestie introduceren aan de hand van de introductie-opdracht. De leerlingen kunnen eerst zelf de opdrachten maken bij de introductie-opdracht, maar de docent kan er ook voor kiezen de introductietekst onmiddellijk te bespreken met de klas.

Elk hoofdstuk staat er een strategie (of twee strategieën) centraal. Deze stijlstrategie vormt het lesdoel. Het gaat er steeds om dat de leerling (1) de strategie herkent, (2) bewustzijn ontwikkelt over het effect ervan en (3) de strategie in schijfwerk bewust kan toepassen.

Theorie, verwerkingsopdrachten, bespreking opdrachten - ongeveer 25 minuten

Het is de bedoeling dat de leerlingen alle theorie zorgvuldig lezen. Niet alle theorie wordt bevraagd in de verwerkingsopdrachten. Het kan zinvol zijn als leerlingen de hoofdzaken van de theorieblokken markeren.

De verwerkingsopdrachten gaan in de meeste hoofdstukken van eenvoudig naar moeilijker. Zo ontstaan differentiatiemogelijkheden afhankelijk van het niveau van de klas of van de leerling. In de toelichting per hoofdstuk worden de differentiatiemogelijkheden aangegeven en toegelicht.

De lessen zitten vol. De leerlingen kunnen meestal niet alle verwerkingsopdrachten maken. Het is niet mogelijk en ook niet nodig om alle verwerkingsopdrachten intensief klassikaal te bespreken. Het is wel zinvol om per hoofdstuk enkele interessante of moeilijke kwesties uit de verwerkingsopdrachten nog even klassikaal aan bod te laten komen. De opdrachten die niet besproken worden, kunnen de leerlingen zelf nakijken: de antwoorden op gesloten vragen staan achterin.

Alle opdrachten kunnen individueel worden gemaakt. Bepaalde verwerkingsopdrachten kunnen wellicht beter getweeën of in een kleine groep worden gemaakt, maar daarvoor staan geen aanwijzingen in de syllabus. In de toelichting per hoofdstuk zullen verschillende mogelijkheden worden aangegeven. De docent kiest zelf.

Schrijfdossieropdracht en afsluiting - ongeveer 10 minuten lestijd en 15 minuten huiswerk

Leerlingen schrijven ieder hoofdstuk een korte tekst. Deze opdracht kost ongeveer 15 minuten. Het meeste daarvan zal thuis gebeuren. Leerlingen die eerder klaar zijn met verwerkingsopdrachten, kunnen natuurlijk alvast beginnen met de schrijfdossieropdracht. Alleen deze opdracht verwerken ze digitaal: alle andere maken ze in de syllabus.

Bespreek kort de schrijfdossier-opdracht voor en geef aan welke (vier of vijf) leerlingen de opdrachten vooraf moeten inleveren.

TOELICHTING PER HOOFDSTUK

HOOFDSTUK 1

BELANGRIJK:

Opdracht 1a is voorafgaand aan deze eerste les opgeven als huiswerk. Als de leerlingen hun mailtje voor de les naar de docent hebben verstuurd, dan kunnen enkele varianten op het bord worden geprojecteerd en klassikaal worden besproken.

Lesopzet:

Introductie lessenserie en introductie hoofdstuk 1

(1) Uitleg van de opzet van de syllabus en de manier van werken:

- elke les begint met een stijlkwestie (introductie-opdracht)
- daarna: theorie en verwerking van theorie (niet alle opdrachten worden gemaakt; je werkt in de syllabus; antwoorden achterin).
- vervolgens eindigt ieder hoofdstuk met een schrijfdossier-opdracht en een stijlstrategie. Aan het eind bevat je dossier acht korte tekstjes. Toelichten hoe ze de teksten moeten bewaren; wat ze moeten inleveren en of het dossier meetelt.
- De stijlstrategieën bieden concrete stappenplannen om je schrijfstijl te verbeteren. Op YouTube kun uitlegfilmpjes zien bij de strategieën (de taal meester).

(2) Bespreken taalkwestie aan de hand van introductie-opdracht **1 – 1** en de mailtjes die de leerlingen hebben gemaild. Dit hoofdstuk heeft twee lesdoelen:

- Hoe schrijf je passend (stijlstrategie 1)
- Hoe schrijf je concreet (stijlstrategie 2)

Tip voor de bespreking:

Het mailtje aan meneer Hollander lijkt eenvoudig, maar is bij nader inzien toch complex. Yana Guddes tekst moet aan drie verschillende schrijfdoelen voldoen:

1. *het mailtje moet passend zijn binnen een formele taalsituatie;*
2. *het mailtje moet kort en helder het probleem uitleggen en een concrete vraag stellen;*
3. *het liefst moet Yana enige teleurstelling laten blijken, zodat meneer Hollander begrijpt dat hij tekort is geschoten en (eindelijk) gaat doen wat hij allang had beloofd.*

Interessant is dus hoe binnen één kort mailtje schrijfdoel 1 en 3 worden gecombineerd. Het zou mooi zijn als je een leerlingmailtje kunt bespreken waarbij alle drie de doelen zijn gerealiseerd.

Theorie, verwerkingsopdrachten, bespreking van de opdrachten

Leerlingen maken opdracht **1 – 2** (lees de theorie), **1 – 3** en **1 – 4** (bespreking van de twee mailtjes aan Wendy de Vries). Het is nodig dat alle leerlingen deze opdrachten maken: ze

vormen het fundament van dit hoofdstuk en van de hele lessenserie. Verwerkingsopdracht 1 – 5 hoeft niet per se gemaakt te worden.

Tips bij de verwerkingsopdrachten en bespreking van de verwerkingsopdrachten

Opdracht **1 – 5** hoeft niet per se gemaakt te worden. Deze opdracht is waarschijnlijk te eenvoudig of komt te kinderachtig over in vwo-4. Ze is waarschijnlijk wel zinvol in havo-3 en havo-4, maar ook in die groepen kan de opdracht overgeslagen worden. De opdracht hoeft niet nabesproken te worden: het uitlegfimpje 1.1 (stijl, de juiste toon) geeft aanvullende uitleg. De leerlingen kunnen dat filmpje gewoon thuis bekijken.

Schrijfdossier opdracht 1

Benadrukken dat deze oefening een uitnodiging is om te experimenteren met schrijfstijl. Opdracht 1B gaat erom de kwestie rustig en duidelijk op te lossen. Bij opdracht 1A heb je daarbij ook nog een heel ander doel: je wilt tussen de regels door irritatie laten blijken. Hoe doe je dat precies?

BELANGRIJK:

Vier leerlingen aanwijzen die jou de opdracht tijdig toesturen, zodat je leerlingteksten hebt om tijdens de introductie van les 2 te bespreken.

HOOFDSTUK 2

VWO-VERSIE (EEN COHERENTE TEKST)

Dit is het enige hoofdstuk dat in twee versies is geschreven: een havoversie en een vwo-versie. Beide varianten worden hier achter elkaar toegelicht.

Bespreken leerlingenwerk dossieropdracht 1 en introductie doelen les 2

Terugkomen op hoofdstuk 1 aan de hand van leerlingteksten. Nadruk: tonen van verschillende formuleringen. Vragen welke formulering de leerlingen geslaagd vinden en waarom. Ook aangeven wat het effect van bepaalde formuleringen is op jou als lezer. Vragen of andere leerlingen hun vileine / sarcastische mailtje willen voorlezen.

Leerlingen lezen de inleiding en maken de introductie-opdracht **2 -1**.

Tip voor de bespreking:

2 – 1 *Hoe meer zinnen in een tekst samenhangen met het kernonderwerp en de kerngedachte, hoe duidelijker een tekst wordt. Deze ‘tekst’ laat maximaal zien wat er gebeurt als de zinnen geen samenhang hebben. Zo overdreven kom je het nooit voor, maar wat wel veel voorkomt, is dat er in een alinea zinnen staan die weinig of niets met het hoofdonderwerp van de tekst en het deelonderwerp van de alinea te maken hebben. In dit hoofdstuk leer je analyseren in welke mate een alinea en tekst samenhangend (coherent) is. Je leert bovendien met welke woorden je de coherentie in een tekst kunt versterken (stijlstrategieën 3 en 4).*

Theorie, verwerkingsopdrachten, bespreking van de opdrachten

Leerlingen maken opdracht **2 – 2** (lees de theorie). Opdracht **2 – 3** kan ook overgeslagen worden. Opdracht **2 – 4** is belangrijk. Deze opdracht hoeft niet per se klassikaal besproken te worden. Een belangrijk deel van de opdracht wordt besproken in het uitlegfilmpje **schrijfstijl 3:2 verwijzingen en coherentie**. Dit filmpje is ook geschikt om in de les te draaien.

Tip

Deze verwerkingsfase niet te lang laten duren. Schrijfdossieropdracht 2 kost best veel tijd, het is goed als leerlingen daar in de les ook al tien minuten aan kunnen besteden.

Schrijfdossier opdracht 2

Geen 'leuke' opdracht, wel een zinvolle opdracht. Benadruk dat het er vooral om gaat te experimenteren met de stijlstrategieën 3 en 4. Hoe zorg je voor een gevarieerde en duidelijke verwijsstructuur? Hoe zorg je ervoor dat je signaalwoorden de tekstverbanden duidelijk maken. Niet te weinig signaalwoorden dus, maar ook weer niet te veel!

Wanneer je meer tijd nodig hebt voor verwerking van de theorie, kun je ervoor kiezen schrijfdossier opdracht 2 te laten vervallen. Deze opdracht is zinvol en ook relatief 'schools'.

Belangrijk: vier leerlingen aanwijzen die jou de opdracht tijdig toesturen, zodat je leerlingmateriaal hebt om tijdens de introductie van les 3 te bespreken.

HOOFDSTUK 2

HAVOVERSIE (EEN DUIDELIJKE TEKST)

Dit is het enige hoofdstuk dat in twee versies is geschreven: een havoversie en een vwo-versie. Beide varianten worden hier toegelicht.

Bespreken leerlingenwerk dossieropdracht 1 en introductie doelen les 2

(1) Terugkomen op hoofdstuk 1 aan de hand van leerlingteksten. Nadruk: tonen van verschillende formuleringen. Vragen welke formulering de leerlingen geslaagd vinden en waarom. Ook aangeven wat het effect van bepaalde formuleringen is op jou als lezer. Vragen of andere leerlingen hun vileine / sarcastische mailtje willen voorlezen.

Leerlingen lezen de inleiding en maken de introductie-opdracht **2 -1**.

Tip

Ingrid projecteerde alleen tekst 9B op het bord en stelde klassikaal de vraag: wat is in deze tekst de 'geniale formulering'. Vervolgens besprak ze met de klas wat er zo sterk is aan 'De groene eiwitbommetsjes': (1) het varieert op het kernonderwerp: algen; (2) het is een leuke en verrassende omschrijving; (3) het voegt heel slim nieuwe informatie toe over algen (ze zijn groen, ze bevatten eiwit).

Vervolgens kun je even laten zien hoe de signaalwoorden in tekst 9B de tekstverbanden verduidelijken. Zo heb je beide onderwerpen van dit hoofdstuk geïntroduceerd.

Theorie, verwerkingsopdrachten, bespreking van de opdrachten

Leerlingen maken opdracht **2 – 2** (lees de theorie). Opdracht **2 – 3**, **2 – 4** en **2 – 5** zijn alle relevant. Eventueel kun je tijd maken voor meer verwerking door de schrijfdossier-opdracht 2 te laten vervallen.

Schrijfdossier opdracht 2

Geen 'leuke' opdracht, wel een zinvolle opdracht. Benadruk dat het er vooral om gaat te experimenteren met de stijlstrategieën 3 en 4. Hoe zorg je voor een gevarieerde en duidelijke verwijsstructuur? Hoe zorg je ervoor dat je signaalwoorden de tekstverbanden duidelijk maken. Niet te weinig signaalwoorden dus, maar ook weer niet te veel!

Wanneer je meer tijd nodig hebt voor verwerking van de theorie, kun je ervoor kiezen schrijfdossier opdracht 2 te laten vervallen. Deze opdracht is zinvol en ook relatief 'schools'.

Belangrijk: vier leerlingen aanwijzen die jou de opdracht tijdig toesturen, zodat je leerlingmateriaal hebt om tijdens de introductie van les 3 te bespreken.

HOOFDSTUK 3

Bespreken leerlingenwerk dossieropdracht 2 en introductie doelen les 3

Terugkomen op hoofdstuk 2 aan de hand van leerlingteksten. Het beste is het waarschijnlijk om een geslaagde leerlingtekst te laten zien en uit te leggen waarom deze tekst geslaagd is, daarbij ingaan op verwijswoorden, synoniemen, signaalwoorden.

Leerlingen lezen de inleiding en maken de introductie-opdracht **3 -1**.

Naar aanleiding van deze opdracht kun je de lesdoelen duidelijk maken: je gaat kijken naar het effect van lange zinnen, korte zinnen en zinsvariatie (stijlstrategie 4).

Leuk om te vertellen: uit Amerikaans onderzoek blijkt dat voor volwassen lezers de ideale gemiddelde zinslengte ongeveer 15 woorden is. De teksten 18 en 19 zijn beide dus verre van ideaal: de gemiddelde zinslengte van tekst 18 ligt ruim onder de 10, die van tekst 19 ruim boven de 20.

Theorie, verwerkingsopdrachten, bespreking van de opdrachten

Leerlingen maken opdracht **2 – 2** (lees de theorie).

Havoleerlingen kunnen daarna het beste opdracht **3 – 3** en **3 – 4** maken.

Vwo-leerlingen kunnen het beste opdracht **3 – 4** en **3 – 5** maken.

Schrijfdossier opdracht 3

Opdracht A kost niet zoveel tijd. Opdracht B is voor ambitieuze leerlingen en liefhebbers. Een geslaagd ikje kan ook echt verstuurd worden naar ikje@nrc.nl.

Belangrijk: vier leerlingen aanwijzen die jou de opdracht tijdig toesturen, zodat je leerlingmateriaal hebt om tijdens de introductie van les 3 te bespreken.

Belangrijk: aangeven dat leerlingen een of twee langere teksten van henzelf moeten meenemen: ze gaan de volgende keer ook hun eigen schrijfstijl analyseren.

Extra informatie over het effect van korte en lange zinnen en schoolboeken

Uitgevers van schoolboeken doen vaak hun uiterste best om teksten op te leuken met vrolijke plaatjes en spannende verhalen. Maar leerlingen zitten daar helemaal niet op te wachten.

Houd het kort, lijkt het devies in schoolboeken. Met name de boeken voor het vmbo bevatten veel korte teksten, bestaande uit korte zinnen. De gedachte hierachter is dat dergelijke teksten minder belastend zouden zijn voor het werkgeheugen. Er zijn zelfs lesmethoden die om dezelfde reden elke zin van een tekst laten beginnen op een nieuwe regel.

Bij onderzoek van taalkundigen werd duidelijk dat dit niet verstandig is. Ten eerste blijken verbindingswoorden (signaalwoorden zoals maar, omdat en dus) van groot belang voor een snelle verwerking. En onder het motto 'hoe korter hoe beter' verdwijnen die woorden vaak uit schoolboekteksten. En als iedere zin op een nieuwe regel wordt geplaatst, vertraagt dit het leestempo. Verbindingswoorden komen zowel de leessnelheid als het tekstbegrip ten goede, zo blijkt uit onderzoek. Op het moment dat je lange zinnen 'opknipt', verdwijnen veel van die woorden. Dus als je lange zinnen korter maakt, moet je ervoor zorgen dat je wel verbindingswoorden blijft gebruiken. Verder blijken veel 'leuke plaatjes' in schoolboeken in de praktijk leerlingen vaak af te leiden.

HOOFDSTUK 4

Bespreken leerlingenwerk dossieropdracht 3 en introductie doelen les 4

(1) Je kunt twee teksten laten zien: een geslaagd ikje van de leerling en het ikje zoals het daadwerkelijk is verschenen in de nrc. Dit is de 'echte tekst'. De leerlingen kunnen vervolgens bepalen welke tekst echt is en waarom.

Krab

*Ik sta in een viswinkel in de IJmuider vishaven en eet kibbeling. Een gezin met kind komt binnen. Het jongetje kijkt in de bak met levende krabben. Hij vindt het eng, maar is stoer en blijft kijken. Tijdens hun bestelling lukt het een krab uit het krat te komen. Hij valt op de grond. De verkoper gooit het dier terug in de bak. Moeder vraagt wat krab kost. Ze koopt de uitgebroken krab en vraagt een bakje. Met zoon en krab in het bakje verdwijnt ze naar buiten. Even later komt ze terug met het lege bakje en een hele trotse zoon. 'Tsja', zegt de moeder, 'die krab had zo zijn best gedaan om te ontsnappen, die gunde ik zijn vrijheid'.
(gemiddelde zinslengte: 12,1 woord)*

(2) Bespreken lesdoel aan de hand van opdracht **4 – 1**.

Verschil tussen niet-passend en niet-correct. Niet passend: hangt af van de situatie. Als stijl niet-passend is, verstoort je de relatie (dat zie je bij tekst 23).

Niet-correct: een stijlfout. Is in alle taalsituaties fout.

Je kunt een relatie leggen tussen hoofdstuk 3 en 4. Hoofdstuk 4 bouwt voort op hoofdstuk 3. In hoofdstuk 3 heb je geleerd dat lange zinnen soms nuttig zijn. Die lange zinnen gaan eerder fout. Dit hoofdstuk leer je hoe je fouten kunt herkennen en herstellen (strategie 6).

Verwerkingsopdrachten en bespreking van de verwerkingsopdrachten

Opdracht **4 – 3** en **4 – 4** zijn het meest geschikt voor de havo.

Opdracht **4 – 4** en **4 – 5** zijn het meest geschikt voor het vwo.

Tip

Houd genoeg tijd over voor de schrijfdossier opdracht. Eventueel maken de leerlingen maar 1 verwerkingsopdracht. Het is zinvol als leerlingen bij de schrijfdossieropdracht ook kijken naar elkaars schrijfstijl.

Schrijfdossier opdracht 4

Het is gunstig als leerlingen in de les met elkaar praten over hun eigen geschreven teksten. Schrijfopdracht 4 kan eventueel vervallen. In dat geval analyseren en bespreken leerlingen in de les eigen schrijfwerk en dat van medeleerlingen.

HOOFDSTUK 5

Introductie doelen les 5

Bespreken lesdoel aan de hand van opdracht **5 – 1**.

Zinvol en leuk om het filmpje te laten zien. Het commentaar bij Epkes oefening voegt veel informatie en veel spanning toe.

Dit hoofdstuk gaat over opvallende stijl. Hoe kun je met je stijl een beschrijving of gebeurtenis bijzonder maken? Opvallende stijl komt in columns, reclames, literatuur en in met mate! ook in informatieve, zakelijke teksten.

Tips bij de verwerkingsopdrachten en bespreking van de verwerkingsopdrachten

Opdracht **5 – 3** is het meest geschikt voor de havo.

Alle leerlingen maken of **5 – 4** of **5 – 5**. Deze opdrachten bereiden de leerlingen voor op de schrijfdossier-opdracht.

Schrijfdossier opdracht 5

Benadrukken dat de stijlstrategieën 7 en 8 met mate kunnen worden ingezet. Bij deze schrijfopdracht gaat het ook om afwisselende zinslengte (strategie 5) en om woordvariatie (strategie 4).

Tip

Opdracht **5 – 3d** biedt de mogelijkheid in te gaan op framing en (voor)oordelen. Hoe komen we daaraan? Is een tekendocente (altijd) creatief? Je kunt verdiepen en prikkelen door steeds een volgende combinatie op het bord te schrijven. Waar stop je? Waar wordt het pijnlijk of niet meer verantwoord? Hoe gaan we hier bij sociale media mee om? In de meeste vooroordelen schuilt wel enige 'waarheid', maar het probleem is wel dat uit een 'halve waarheid' meestal meer problemen voortkomen dan uit een 'hele leugen'.

talentvolle profvoetballer
(hij is toch geselecteerd?)
slimme vwo-er
(hij / zij is toch geselecteerd m.b.v. cito en advies?)
domme vmbo-er
(idem dito, maar dan omgekeerd)
prekerige Partij voor de Dieren
(straks mogen we allemaal geen vlees meer eten)
arrogante Amsterdammer / Ajaxied
(er is meer dan alleen Amsterdam hoor. En Ajax-spelers zijn godenzonen?)
racistische PVV-er
(minder, minder, minder, dat zegt genoeg...)

BELANGRIJK:

Vier leerlingen aanwijzen die jou de opdracht tijdig toesturen, zodat je leerlingteksten hebt om tijdens de introductie van les 6 te bespreken.

HOOFDSTUK 6

Introductie doelen les 6

(1) Terugkomen op hoofdstuk 5 aan de hand van de leerlingteksten **schrijfdossier opdracht 5**. Liefst met behulp van geslaagde teksten.

(2) Bespreken lesdoel aan de hand van opdracht **6 – 1**.

Deze column is door professionals verkozen tot beste schoolkrantcolumn in 2005. In de column staan veel opvallende formuleringen. Een ander opvallend kenmerk: cabaretier Hans Teeuwen staat bekend om zijn sarcastische (harde) humor; de humor in deze column lijkt op de humor van Hans Teeuwen zelf.

In deze column staan veel woorden die de mening van de auteur op opvallende wijze benadrukken. Zulke formuleringen worden intensiverders genoemd. Daarover gaat dit hoofdstuk (stijlstrategie 9).

(3) Je kunt ter introductie van de komende opdrachten een gesprekje voeren over columns en over *celeberties*. Wie volgt een columnist? Wie is Linda de Mol? Wie kent / leest 'de Linda'? Wie is Sylvia Witteman? (De films en serie *Soof* zijn losjes gebaseerd op de columns van Sylvia Witteman. Witteman schrijft in de Volkskrant wekelijks enkele columns).

Verwerkingsopdrachten en bespreking van de verwerkingsopdrachten

Opdracht **6 – 3**, **6 – 4** en **6 – 5** zijn alle ter voorbereiding van de schrijfdossier-opdracht.

Extra informatie

Je kunt een gesprek voeren over leenwoorden, n.a.v. de anglicismen van Linda de Mol. Hoeft niet, maar het geeft je de mogelijkheid om het te hebben over een ‘taalzuivere’ stijl die sommige mensen nastreven / lovenswaardig vinden. Een kwestie is: wanneer houdt een ‘leenwoord’ op een leenwoord en barbarisme te zijn? In nieuwsberichten kun je de haastig vertaalde combinatie Trump-administratie tegenkomen, in plaats van: de Trump-regering. Dit wordt fout gerekend. Maar het geaccepteerde woord wereldwijd is oorspronkelijk ook een leenwoord uit het Engels (world wide), inmiddels is het volledig ingeburgerd. Overigens kent het Engels en vooral het Amerikaans ook veel leenwoorden uit het Nederlands, zoals dollar (daalder), dyke (dijk), landscape (landschap), mannequin (manneken in het Vlaams), polder, skate (schaats), Santa Claus (kwam ooit van Sinterklaas, nu zijn het concurrenten van elkaar...).

Interessant: Sylvia Witteman is van de twee de meest ‘professionele auteur’. Ze heeft Nederlands gestudeerd (en niet afgemaakt) en ze leeft van schrijven. Voor Linda de Mol is schrijven een ‘bijzaak’. Is dat verschil terug te zien in de schrijfstijl? Zo ja, leg uit met voorbeelden.

Schrijfdossier opdracht 6

Bij opvallende stijl (stijlstrategieën 7, 8 en 9) is het steeds een kwestie van de juiste maatvoering. Het gebruik daarvan lijkt op het kruiden van een gerecht: de vraag is elke keer hoe ‘pittig’ een gerecht moet worden. Sambal en rode pepers zijn bijvoorbeeld mooie smaakversterkers, maar als je er te veel van gebruikt, proef je de rest van de ingrediënten niet meer.

Bij deze schrijfofopdracht gaat het ook om afwisselende zinslengte (strategie 5) en om woordvariatie (strategie 4).

BELANGRIJK:

Vier leerlingen aanwijzen die jou de opdracht tijdig toesturen, zodat je leerlingteksten hebt om tijdens de introductie van les 7 te bespreken.

HOOFDSTUK 7

Introductie doel les 7

(1) Terugkomen op hoofdstuk 6 aan de hand van de leerlingteksten **schrijfdossier opdracht 6**. Liefst met behulp van geslaagde columnfragmenten.

(2) Bespreken lesdoel aan de hand van opdracht **7 – 1**.

Leerlingen eerst zelf laten analyseren wat een drieslag is. Dat kost sommige leerlingen veel tijd. Andere leerlingen zijn er snel mee klaar en hebben ook al snel alle drieslagen

aangestreept. Aan die leerlingen kun je de vraag stellen welke drieslag ze het meest, en welke ze het minst geslaagd vinden.

De drieslag in tekst 40 is inhoudelijk aardig, maar de drieslag mist symmetrie. Je kunt bij de bespreking de vraag stellen: verbeter de drieslag door hem symmetrisch te maken.

Mijn grootste angsten zijn dat ik gestoken word door een hele bijenkolonie, dat ik plotseling blind word en dat Hans Teeuwen de handdoek in de ring gooit.

Verwerkingsopdrachten en bespreking van de verwerkingsopdrachten

Bij opdracht **7 – 2** kun je er ook een wedstrijd van maken: welk tweetal vindt in 5 minuten in deze syllabus de meeste drieslagen? Markeren en paginanummer noteren. Je kunt bij de bespreking weer de vraag stellen: welke drieslag is het meest, of het minst functioneel en waarom?

Opdracht **7 – 3** en **7 – 4** kun je ook per tweetal laten maken: de een schrijft dan het theoriestuk en de ander formuleert de stijlstrategie. Vervolgens kan thuis of in de les het uitlegfilmpje bekeken worden.

Interessant om al rondlopend te bekijken: zijn er leerlingen die in hun theorieblokje over de drieslag zelf ook weer een drieslag inzetten? Bij de bespreking benadrukken dat drieslagen niet alleen een vorm van ‘opvallende stijl’ zijn, het is ook een aantrekkelijke manier om verschillende informatie beknopt en helder over te brengen. Drieslagen passen ook in zakelijke teksten, juist dat is zo leuk aan deze stijlstrategie.

Extra informatie

Als je er goed op let, dan vind je de drieslag in heel veel teksten. Blijkbaar is het een aantrekkelijke manier om informatie helder en overtuigend over te brengen. Je vindt ze in speeches van politici. Barak Obama bijvoorbeeld gebruikt ze veel en heel overtuigend. Maar hij was niet de eerste.

De drieslag is al oud. Julius Caesar: Veni, vidi, vici.

Hitler gebruikte hem in een beruchte toespraak: Ein Volk, Ein Reich, Ein Führer.

Vervolgens gebruikte zijn grote tegenspeler, Winston Churchill hem, in een beroemde toespraak waarin hij de oorlog verklaarde aan Hitler. This war will cost blood, sweat and tears.

Een drieslag is soms meer dan een opsomming in drieën. De uitvinder van deze stijlfiguur is Cicero, een Romeins schrijver en advocaat. Hij gebruikte de tricolon in zijn verdedigingsredes. Het belangrijkste element van de drie hoort, volgens Cicero, achteraan te komen. Dat vergroot de kracht. Een ander element is dat deze opsomming in drieën vraagt om eenheid in formuleren. Dat gaat bijvoorbeeld mis in tekst 40.

Als de drieslag goed wordt ingezet, heeft die een overtuigend effect. Kijk maar eens naar tekst 39. De drieslag in de tweede zin geeft ritme of schwung aan de zin. Een tweede effect is dat de lezer denkt: zó, die Greta Thunberg is een bijzonder kind.

Kun je ook overdrijven met drieslagen? Uiteraard, het is ook steeds aan de lezer of luisteraar om dat te bepalen.

Schrijfdossier opdracht 7

Opdracht B kost waarschijnlijk meer tijd dan opdracht A. Opdracht B is ook uitdagender.

BELANGRIJK:

Vier leerlingen aanwijzen die jou de opdracht tijdig toesturen, zodat je leerlingteksten hebt om tijdens de introductie van les 8 te bespreken.

HOOFDSTUK 8

Introductie doel les 8

(1) Terugkomen op hoofdstuk 7 aan de hand van de leerlingteksten **schrijfdossier opdracht 7**. Enkele drieslagen uit leerlingteksten laten zien en met de klas bepalen welke geslaagd zijn en waarom.

(2) Bespreken lesdoel aan de hand van opdracht **8 – 1**.

Een zorgvuldige stijl is prettig voor jezelf en voor de lezer. Bij veel beroepen en opleidingen is een zorgvuldige stijl ook gewoon gewenst en zelfs noodzakelijk.

Verwerkingsopdrachten en bespreking van de verwerkingsopdrachten

Opdracht **8 – 2** is voor alle leerlingen zinvol.

Opdracht **8 – 3** en **8 – 4** kunnen zo nodig vervallen. In dat geval is er meer tijd voor een klassengesprek naar aanleiding van de opdracht **8 – 1** en **8 – 2** en dan kunnen de leerlingen in de les langer werken aan de schrijfdossier-opdracht. Bij deze opdrachten kunnen en moeten ze álle strategieën toepassen. Leerlingen moeten dus bijvoorbeeld ook verplicht een effectieve drieslag in de herschreven tekst formuleren.

Schrijfdossier opdracht 8

Opdracht A past meer bij de havo, opdracht B meer bij het vwo.

Afspraken maken over het inleveren van het complete schrijfdossier.